

10. Mariupol i yego okrestnosti: vzglyad iz XXI veka: / R. P. Bozhko, T. Yu. Buli, N. N. Gashenenko i dr. – Mariupol: «Renata», 2008. – 428 s.
11. Osveshcheniye teatra // Mariupolskiye izvestiya. –1919. – № 24. – 2 yanvarya. – S. 4.
12. Pozhogin N. Mariupolskiy teatr: vchera, segodnya, zavtra / N. Pozhogin // Ilichevets. – 2014. – № 30. – 22 marta. – S. 3.
13. Teatr I. I. Uvarova // Mariupolskaya zhizn. – 1908. – № 669. – 13 noyabrya. – S. 3.
14. Chuprik L. N. Nauchnaya spravka iz istorii Mariupolskogo teatra. – Arkhiv Mariupolskogo krayevedcheskogo muzeya / L. N. Chuprik. – M. – 21. – Mariupol, 1998. – 28 s.
15. Yarutskiy L. D. Mariupolskaya starina: Rasskazy krayevedy / L. D. Yarutskiy. – M.: Sovetskiy spisatel, 1991. – 432 s.
16. Yarutskiy L. D. Stareyshiy v Ukraine (Iz istorii Donetskogo oblasnogo dramaticheskogo teatra) / L. D. Yarutskiy. – Mariupol, 1998 – 104 s.

УДК 130.2

Ємельянова Тетяна Вячеславівна,
кандидат філософських наук, доцент, докторант
кафедри культурології та інноваційних
культурно-мистецьких проєктів
Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЕСТЕТИКО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ

У статті розглянуто сучасний стан європейської та української гуманістики, в логіці руху якої потужну роль починає відігравати культурологія. Наголошено на можливостях і перевагах культурологічного аналізу низки важливих естетико-психологічних проблем. Обґрунтовано, що роль і значення культурології на сучасному етапі потребує чіткого визначення специфіки культурологічного аналізу, наріжним принципом якого є міждисциплінарний підхід. Серед інших чинників, що підкреслюють самоцінність культурологічного аналізу, виокремлено наступні: систематизація та оновлення поняттєво-категоріального апарату, послідовна персоналізація досліджуваного матеріалу, масштабність та суперечливість глобалізаційних процесів, які актуалізують проблему моделювання культурної політики відповідно до традицій історико-культурного простору конкретної країни.

Ключові слова: культурологічний аналіз, міждисциплінарний підхід, інтегративність, естетико-психологічна проблематика.

Ємельянова Татьяна Вячеславовна, кандидат философских наук, доцент, докторант кафедры культурологии и инновационных проектов культуры и искусства Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Культурологический анализ эстетико-психологической проблематики

В статье рассматривается современное состояние европейской и украинской гуманитаристики, в логике движения которой значимую роль играет культурология. Отмечены возможности и преимущества культурологического анализа ряда важных эстетико-психологических проблем. Обосновано, что роль и значение культурологии на современном этапе требует четкого определения специфики культурологического анализа, основополагающим принципом которого является междисциплинарный подход. Среди иных факторов, которые подчёркивают самоценность культурологического анализа, выделены следующие: систематизация и обновление понятийно-категориального аппарата, последовательная персонализация исследуемого материала, масштабность и противоречивость глобализационных процессов, которые актуализуют проблему моделирования культурной политики соответственно традициям историко-культурного пространства конкретной страны.

Ключевые слова: культурологический анализ, междисциплинарный подход, интегративность, эстетико-психологическая проблематика.

Yemelyanova Tatyana, Ph.D. in Philosophy, Associate Professor, Doctoral Student of the Chair of Culturology and Innovative Projects of Culture and Arts of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

Culturological analysis of aesthetic and psychological issues

Modern state of European and Ukrainian humanities in logic of movement of which culturology begins to play powerful role is described in this article. The possibilities and advantages of culturological analysis of a number of esthetic and psychological problems are accentuated.

It is substantiated that role and meaning of culturology on modern stage of development of humanitarian sciences needs exact definition of specifics of culturological analysis, angular principle of which is inter-scientific approach.

Such factors as systematization and renewing of notion and categorical apparatus which are the base of concrete humanitarian sciences, gradual personalization of researched material, magnitude and contradiction of the processes of globalization, which actualize the problem of modeling of cultural policy according to the traditions of formation of historical and cultural space of certain country are separated among the factors which underline self-value of culturological analysis.

Key words: culturological analysis, inter-scientific approach, integrative, aesthetic and psychological problems.

На межі XX – XXI ст. європейська гуманістика почала досить активно спиратися на потенціал культурологічного знання, поступово обґрунтовуючи культурологію в якості провідної й засадничої науки серед наук гуманітарного циклу. Означена тенденція своїми коренями сягає початку XX ст., хоча її теоретико-методологічна спроможність яскраво виявила себе саме під впливом утвердження в низці європейських країн протягом трьох останніх десятиліть минулого століття постмодерністської манери філософування. Не новою є думка про те, що постмодернізм неоднозначно оцінюється сучасною як європейською, так і українською гуманістикою, оскільки те, що прийнято називати «постмодерністською манерою філософування», сприяло або «руйнуванню», або «розмиванню» змісту філософії як провідної гуманітарної науки та традицій доведення філософського знання. Представники постмодернізму абсолютизують феномен «авторського» бачення філософії, оперують неklasичним поняттєво-категоріальним апаратом та спростовують значення спадкоємності в логіці розвитку філософського знання.

Показовою, на нашу думку, може бути позиція відомого американського культуролога Дж. Вейза [1], котрий, по-перше, звинувачує постмодернізм у нігілізмі та анархізмі, по-друге, висуває на перші ролі процес культуротворення – в найширшій його інтерпретації, – який формується значно раніше, ніж наука про культуру, і здатний переконливо демонструвати теоретико-практичний паритет, а по-третє, намагається відтворити ті суперечності сучасної культури, які здатні – в морально-психологічному плані – негативно впливати на суспільство, передусім, на ціннісні орієнтації молоді. Складність позиції сучасних науковців полягає в тому, що суперечності культури як такої обумовлюють суперечності теорії культури: доводиться стверджувати, що кількість існуючих теорій культури не трансформується в їх якість.

Так, Дж. Вейз критикує постмодерністів, зокрема деконструктивістів, котрі логіку культуротворчого руху подають у схематизованому, спрощеному вигляді: від Ф. Ніцше, який вважав, що «людська культура і життя є вираженням внутрішнього бажання влади», до К. Маркса, який «зводив культуру до класової боротьби і економічної експлуатації». У цьому русі присутній, на їхню (деконструктивістів) думку, і З. Фрейд, котрий говорив, що «культура є відображенням сексуальних заборон» [1, 51]. Наразі, який би перелік не запропонували постмодерністи (деконструктивісти), Дж. Вейз переконаний, що «всі вони мають одну спільну рису: для них істинна значимість культури лежить поза межами розуміння» [1, 51].

Водночас, незважаючи на всі труднощі, які властиві як культурі, так і теоріям, що її пояснюють, Дж. Вейз виокремлює і позитивні процеси, зокрема, пов'язані з теоретичною спадщиною відомого американського культуролога Нейла Постмана (1931 – 2003), монографії якого «Зникнення дитинства» (1983), «Ми дорозважалися до смерті» (1985), «Друге Просвітництво» (1999) стали потужним чинником утвердження потенціалу культурологічного аналізу в логіці розвитку сучасної гуманістики. Особливу увагу Дж. Вейз приділяє співставленню культури й освіти, на підґрунті якого Н. Постман «будує» свою концепцію: «Коли культура статична і обмежена, освіта повинна розв'язати людське мислення. Коли культура постійно змінюється, освіта повинна бути більш стабільною. У візуальному середовищі, орієнтованому на телебачення, школи як ніщо інше повинні приділяти увагу читанню та письму» [1, 236].

Процитований Дж. Вейзом фрагмент з розміркувань Н. Постмана є показовим у кількох аспектах, а саме: 1) йдеться – фактично – про взаємодію культурології та педагогіки. Важливо підкреслити, що науковці не звертаються до філософії, а оперують потенціалом інших гуманітарних наук; 2) в роботі «Ми дорозважалися до смерті» Н. Постман обґрунтовує тезу, згідно якої людська культура зовсім непомітно здійснила поворот від «культури думаючої» до «культури почуваючої та дивлячої». Загалом «культура», з одного боку, стає надбудовою, а з іншого, змушена «обслуговувати» «не-думаючу» людину. В такому контексті філософія, на жаль, «програє» культурології.

Незаперечним фактом є те, що теоретичне осмислення історії культури, яка засвідчує історично визначений рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, включає в себе і свідчення практичних досягнень людства на духовних і матеріальних теренах. Окрім цього, культуротворення співвідноситься з естетико-художніми, етико-психологічними шуканнями людства, з «творенням» принципово нового у різних сферах діяльності, а отже, простіше адаптується у світоставлення пересічної людини, ніж це здатна зробити, наприклад, філософія, оперування знаннями якої вимагає досить високого рівня олюдженості і певних професійних навичок.

Кризовий стан неklasичної філософії, її трансформація, на думку низки філософів, у стан «постнеklasичної», стимулював власне прагматичні наміри гуманітаріїв щодо підсилення ролі культурології в сучасній гуманістиці, відпрацювання культурологічного контексту, на тлі якого доцільніше розглядати ту чи іншу проблематику, визначення специфіки культурологічного аналізу та збереження певного теоретичного рівня як у наукових дослідженнях, так і в процесі впливу гуманітарних наук на різні соціальні прошарки

сучасного суспільства. Ми поділяємо думку українського філософа М. Бровка, котрий вважає, «...що як в історичному, так і в гносеологічному вимірі розвиток знань про культуру відбувався у тісному взаємозв'язку культурології з іншими гуманітарними науками. Причому тут спостерігається не одностороннє корисливе ставлення культурології до інших наук, а спрацьовує методологічний принцип, сформульований сучасною компаративістикою, який орієнтує на порівняння і взаємодоповнення різних за своїм змістом і спрямованістю важливих галузей гуманітарного знання» [2, 102].

Окреслюючи роль і значення культурології на сучасному етапі розвитку гуманітарних наук, необхідно, передусім, чітко визначити специфіку культурологічного аналізу, який дозволяє «порівнювати і взаємодоповнювати різні за своїм змістом» гуманітарні науки. Ми приєднуємося до позиції низки українських науковців, котрі основним засадничим принципом культурологічного аналізу вважають властивий йому міждисциплінарний підхід. Зрозуміло, що міждисциплінарний підхід не є єдиним чинником, що визначає специфіку культурологічного аналізу. До переліку таких чинників слід віднести і стимулюючу роль культурології у систематизації та оновленні поняттєво-категоріального апарату, на який спираються конкретні гуманітарні науки, і послідовну персоналізацію досліджуваного матеріалу, і масштабність та суперечливість глобалізаційних процесів, які актуалізують проблему моделювання культурної політики відповідно до традицій формування історико-культурного простору конкретної країни. Враховуючи обсяг статті, ми зупинимося на розгляді міждисциплінарного підходу, який демонструє потенціал культурологічного аналізу.

Слід наголосити, що міждисциплінарний підхід – в межах культурологічного аналізу – вже має досить помітні напрацювання, витoki яких сягають початку XXI ст. Так, у 2000 р. відомий український естетик О. Оніщенко оприлюднює надзвичайно важливу – щодо предмету нашого аналізу – статтю: «Інтегративність як методологічне підґрунтя дослідження художньої творчості» [3]. На її сторінках вона показує, які науки і в яких зрізах власного змісту, не лише взаємодіють, а й визначають собою ті «прориви», що ми їх маємо сьогодні в осмисленні природи художньої творчості. Зазначимо, що О. Оніщенко безпомилково обирає в якості прикладу позитивної дії «інтегративності» проблему художньої творчості, сутність якої може бути виявлена саме на перетині кількох гуманітарних наук.

На думку О. Оніщенко, «інтегративний» підхід є складною структурою, яка поєднує три принципи, а саме: «перехресний», «пограничний», «комплексний». Аргументуючи таку структуру, вона, зокрема, зазначає: «...принципи “перехресного”, “пограничного” та “комплексного” аналізу стимулюють відпрацювання блоків конкретних проблем, що у першому випадку пов'язані з розробкою питання взаємовпливу теорії і практики мистецтва, у другому – використання практики міжпредметних зв'язків і у третьому – з порівняльним аналізом західної і східної моделей аналізу проблеми художньої творчості» [3, 152]. Відтак, О. Оніщенко пропонує «вибудувати трьохрівневу структуру аналізу феномена художньої творчості, методологічною домінантою якої є інтегративний підхід» [3, 152].

Підкреслимо, що деталізуючи сутність як «інтегративного підходу», так і його структурних елементів – «перехресний», «пограничний», «комплексний» принципи – науковець вводить у процес демонстрації дії відпрацьованої структури такі чинники, які властиві саме історії та теорії культури, «вписуючись» у контекст культурологічного аналізу: «діалог між теорією і практикою мистецтва», «осмислення теоретичної спадщини митця», «місце мистецького явища у контексті культурного простору», «аналіз існуючих зразків теоретичної спадщини митців», феномен «моральних провокацій» та ін. [3, 152-153, 159].

Зауважимо, що протягом наступних п'ятнадцяти років – від року оприлюднення статті «Інтегративність як методологічне підґрунтя дослідження художньої творчості» – у О. Оніщенко вийшли друком три фундаментальні монографії, а саме: «Художня творчість у контексті гуманітарного знання» (2001), «Художня творчість: проект неklasичної естетики» (2008), «Письменники як дослідники: потенціал теоретичних ідей» (2011). На сторінках цих досліджень «інтегративний підхід», зберігши властиву йому теоретичну сутність, поперше, співіснує з «міждисциплінарним» – органічне поєднання психологічного, етичного та мистецтвознавчого параметрів, – а по-друге, значно підсилений інтересом до опрацювання як культурного простору, так і простору культури в процесі аналізу мотивів і стимулів творчості таких непересічних європейських персоналій, як маркіз де Сад, Л. фон Захер-Мазох, О. Уайльд, А. Франс, З. Фрейд, Лу Саломе, К. Юнг, І. Франко, С. Цвейг, Томас і Клаус Манн, Л. Вісконті, М. Павич та ін. На наше глибоке переконання, саме потенціал культурологічного аналізу дозволяє в певному теоретичному просторі об'єднати таких різних представників єдиного процесу культуротворення, зберігши при цьому їх самоцінність і самобутність.

Слід визнати, що протягом 2000-2015 років міждисциплінарний підхід досить широко використовувався в сучасній українській гуманістиці, не заперечуючи водночас наявність окремих розходжень у позиціях науковців. Показовим виявилось обговорення міждисциплінарного підходу в процесі роботи «Круглого столу», присвяченого проблемам естетичної теорії [4]. Практично всі фахівці, а учасниками обговорення сучасного стану естетики й перспектив її подальшого розвитку були провідні українські теоретики, визнали методологічний потенціал міждисциплінарного підходу. Предметом дискусій виступали термінологічні розходження, оскільки низка фахівців вважає більш коректним поняття «міждисциплінарний». Наразі, незалежно від того, який термін виявиться остаточною й прийнятним для всіх, суть справи це не змінює, адже за останні десятиліття завдяки монографічним дослідженням І. Вернудіної, Н. Жукової, О. Кодьєвої, Т. Кривошеї, Л. Левчук, А. Морозова, О. Оніщенко, О. Поліщук та ін. яскраво доведена теоретична спроможність міждисциплінарного підходу як потужного чинника культурологічного аналізу.

Міжнауковий підхід, який у процесі дослідження наріжних проблем сучасної гуманістики «вибудовує» дослідницький простір на перетині кількох гуманітарних наук, робить актуальним виявлення сфер їх взаємодії та окреслення меж «переходу» змісту однієї науки в іншу. У цьому напрямку досить скрупульозну роботу здійснив М. Бровко, співставивши культурологію з такими науками, як філософія, історія, археологія, етнологія, психологія та соціологія [2, 97-102]. Хоча науковець представив потужний перелік наук і чітко окреслив надзвичайно важливі, в контексті наших розміркувань, межі «переходу» змісту однієї науки в іншу, все ж поза його увагою залишилися і естетика, і етика, і мистецтвознавство, і педагогіка, культурологічний й культуротворчий «підтекст» яких не викликає жодних сумнівів.

Оскільки предметом наскрізних наукових інтересів автора даної статті є становлення і розвиток німецької психологічної естетики на межі XIX – XX століть, то цілком зрозуміло наше бажання з'ясувати проблему співвідношення естетики і психології як наук гуманітарного циклу. На сторінках статті «Естетика та психологія: досвід міжнаукової взаємодії» [5] ми показали, що видатні німецькі психологи – В. Вундт, Т. Ліппс, К. Гроос, О. Кюльпе – не лише обґрунтували досить продуктивну для свого часу модель, котра відома сьогодні як «психологічна естетика», але й виявили потенціал цих двох наук щодо пояснення низки естетико-психологічних феноменів.

В означеній статті ми намагалися показати, що хоча «психологічній естетиці», з огляду на різні причини і не вдалося допомогти сучасній естетиці та психології дійти значущих фундаментальних теоретичних висновків, але цілком очевидно, що їй вдалося виокремити певні істотні риси мистецтва, пов'язані головним чином із закономірностями естетичного формоутворення та естетичних «почувань»...» [5, 173]. Нам видається, що зв'язок естетики і психології не тільки цікавий сам по собі, – це переконливо показує обґрунтована німецькими науковцями «психологічна естетика», – а й формує «певну фундаментальну евристичну лінію, що спростовує наші традиційні уявлення про конкретну науку як про певну самообмежену, «камерну» галузь знання» [5, 174].

Зрозуміло, що наші висновки, наш особистий інтерес до проблеми співвідношення естетики і психології обмежений логікою функціонування концепції «психологічна естетика», проте специфіка взаємодії естетики і психології присутня і у наукових розробках тих теоретиків, які стоять осторонь «психологічної естетики». Ми вважаємо за необхідне підкреслити, що міжнауковий підхід – на прикладі двох названих наук – не обов'язково «прив'язується» до якоїсь концепції, а носить об'єктивний характер, який визначає певні коливання між значенням, так би мовити, першорядністю чи то естетики, чи то психології в логіці розвитку конкретної проблеми. Якщо на межі XIX – XX століть, – принаймні в просторі німецької гуманістики, – на перші ролі висувалася психологія, то пізніше – протягом минулого століття – естетичні ідеї А. Бергсона, З. Фрейда, Б. Кроче, Е. Суріо, Г. Ріда, М. Дюфренна обумовили естетичну проблематику як таку, що ангажувала психологічні напрацювання. Означений феномен достатньо виразно представлений і в українській гуманістиці, принаймні, починаючи від 70-х рр. XX ст. Він стосується широкого кола проблем, серед яких виокремимо наступні: 1) «життєвий світ» людини, який має естетичний, культурологічний, етико-психологічний зрізи; 2) естетика як наука про становлення і розвиток людської чуттєвості з урахуванням її (*естетичної чуттєвості* – Т. С.) синестезійних витоках; 3) художня творчість, специфіка творчого процесу з наголосом на персоналізованому підході; 4) естетико-психологічне підґрунтя «створення – сприймання» художнього твору в контексті зміни мистецтвознавчих структурних елементів: симулякр, деконструкція, міжтекстуальність, шизоаналіз, колаж, цитування; 5) естетичний, психологічний, моральний стан реципієнта в просторі «масової» та «елітарної» культури, мистецтва та художньої діяльності.

При бажанні перелік проблем такого плану можна досить легко продовжити, враховуючи при цьому, що кожна з них, по-перше, актуальна та принципово важлива в розвитку як естетики, так і психології та культурології, а по-друге, досить ґрунтовно представлена в роботах Н. Жукової, А. Залужної, О. Колотової, Л. Левчук, О. Сарнавської, К. Станіславської, О. Шулган. Названі нами автори репрезентують українську гуманістику, якою ми обмежуємося, враховуючи можливості статті, але подібні напрацювання присутні як в просторі європейської, так і російської теорії. Навіть стислий аналіз представлених нами п'яти наріжних проблем дозволяє реконструювати досить перспективний дослідницький простір, в якому можливості міжнаукового підходу спираються на культурологічний аналіз і утверджуються ним. Як приклад, проаналізуємо декілька проблем із заявлених нами.

Так, розглядаючи життєвий світ людини в якості смислового універсуму культури, А. Залужна, спираючись на засадничі принципи культурологічного аналізу, доводить, що «моральні та естетичні смисли, що вкорінені у життєві процеси, пронизують смислові пласти світу культури і формують людський зміст світу» [6, 22]. Культурологічно-культуротворчий підхід до розгляду «вимірів людської буттєвості в контексті історико-філософського досвіду» дозволяє А. Залужній у сконцентрованій формі відтворити рух від античного світорозуміння з його абсолютизацією «блага» й «калокагатії» до Бога у середньовічному мисленні, а від нього – до людини (доба Відродження). На відміну від попередніх епох, Новий час утвердив «суб'єкт – об'єктний підхід до вищих начал людського існування та обумовив розщепленість триєдності “Істина, Добро, Краса”» [6, 21]. Український культуролог також показує, як в логіці кантівської філософії автономізується естетична сфера, а в позиції Ф. Шеллінга абсолютизується «Краса як визначальний критерій Істини і Добра».

Слід зауважити, що проводячи аналіз на перетині історії культури, філософії, естетики і етики, А. Залужна цілком слушно наголошує на динаміці поняттєво-категоріального апарату, який, з одного боку,

розвивається в межах традиційних вимог, наприклад, естетики (краса, прекрасне, ідеал, естетизм) чи етики (мораль, добро, зло), а з другого, – доповнюється поняттями, які притаманні культурології (діалог, діалогічність, життєсвіт, «справжність-несправжність», відкритість).

Як ми вже зазначали, міжнауковий підхід у дослідженні А. Залужної реалізується на перетині історії культури, філософії, етики і естетики. Наразі, аналіз такого складного феномену, як «життєсвіт» не може здійснюватися поза психологічним виміром, котрий, виходячи із завдань її докторської дисертації, просто уособлено не заявляється, проте постійно присутній у контексті роботи. Звернення А. Залужної до таких складних психофізіологічних станів людини, як переживання, співстраждання, почуттєвий акт фіксує потенціал, який обумовлює перспективність подальшого «розгортання» «міжнауковості» проблеми життєсвіту людини.

Якщо ж зосередити увагу на структурних елементах, які об'єднує поняття «художня творчість», то найпростіше і водночас найпоказовіше стосовно цієї проблеми виявляє себе саме міжнауковий підхід. Художня творчість традиційно розглядалася як проблема психологічної науки. Роль психології в дослідженні низки аспектів художньої творчості залишається потужною й до сьогодні. Підтвердженням цього можуть слугувати досить перспективні наукові розвідки на теренах синестезійності. Ми поділяємо як шлях дослідження, так і висновки, які представлені в дисертаційному дослідженні О. Сарнавської «Синестезійні витoki естетичної чуттєвості» [7]. Слід визнати, що феномен «чуттєвість» є і естетичним, і психологічним, так само як і синестезія є, передусім, міжчуттєвою асоціацією. На нашу думку, О. Сарнавська досить коректно відтворила естетико-психологічну та естетико-мистецтвознавчу – розглядаючи природу синестезійної метафори в поезії – «плинність» чуттєвості, її органічні «переходи» з площини естетики в площину психології. Все це зроблено на тлі історико-культурних традицій.

Спираючись на здобутки психології та оприлюднення нею тих зрізів творчості, які не є предметом лише психологічного аналізу, до вивчення означеної проблеми почали долучатися естетика та мистецтвознавство. Щодо геніальності та талановитості, то протягом XVIII ст. в осмисленні цих складних й суперечливих феноменів був задіяний потенціал морально-етичного знання. Міжнауковість художньої творчості настільки визнана в сучасній гуманістиці, що наводиться в якості переконливого позитивного прикладу як існування, так і дії цього підходу. Від середини XX ст. поступово формуються спроби розглядати творчість взагалі і художню творчість, зокрема в контексті культурологічного аналізу. Це, як вважає відомий український естетик Л. Левчук, – значною мірою – стимулювалося точкою зору Євгена Маланюка (1897 – 1968) – українського культуролога, котрий у ґрунтовному дослідженні «Нариси з історії нашої культури» (1954) пропонував ототожнювати поняття «культура» та «творчість» [8, 9].

На нашу думку, спроба «вписати» творчість в контекст історії культури і зробити теоретичні узагальнення щодо використання потенціалу їх взаємовпливу розширює дослідницький простір і дозволяє говорити про «чисто» культурологічні чинники, а саме: мультикультуралізм, який формується в процесі активного використання мистецтва як феномена художньої творчості, діалог культур, відкритість культур щодо сприймання й переосмислення нового та ін. Не можна залишити поза увагою і той факт, що саме культурологічний аналіз, який останнім часом досить сміливо залучався до розгляду як творчого потенціалу видової специфіки мистецтва, так і до з'ясування мотивів, стимулів, шляхів реалізації творчого задуму, діючих в кожному конкретному виді мистецтва, призвів до реальних теоретичних відкриттів на теренах такої «важкої» для осмислення естетико-мистецтвознавчої проблеми, як види мистецтва.

Підсумовуючи матеріал статті, необхідно наголосити на наступному: 1) розвиток гуманістики на межі XX – XXI ст. позначений активізацією культурології, яка є відповіддю на кризу некласичної – «постнекласичної» філософії та неоднозначним ставленням сучасних науковців до «постмодерністської манери філософування»; 2) одним із чинників культурологічного аналізу є міжнауковий підхід, який дозволяє досліджувати конкретну проблему із використанням теоретичного потенціалу кількох гуманітарних наук; 3) відтворено ставлення сучасних українських науковців як до культурологічного аналізу низки проблем, зокрема до питань, що постають в процесі дослідження художньої творчості, так і до міжнаукового підходу. Стосовно останнього окреслено існуючі сьогодні термінологічні розходження (інтегративний, міждисциплінарний, міжнауковий, перехресний та ін.); 4) виокремлені ті п'ять естетико-психологічних проблем, де теоретичний потенціал міжнаукового підходу виявляється найвиразніше; 5) наголос саме на естетико-психологічній проблематиці як прикладі ефективності культурологічного аналізу пояснюється особистісними науковими інтересами автора статті, котрий досліджує історію становлення і специфіку розвитку німецької моделі «психологічної естетики».

Література

1. Вейз Дж. Времена постмодерна / Дж Вейз; пер. с англ. – М. : Фонд «Лютеранское наследие». World Wide Printing, 2002. – 240 с.
2. Бровко М. Культурологія в системі гуманітарного знання / Микола Бровко // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності. Збірник наукових праць. – К. : Видавничий центр КНЛ. – 2007. – Вип. 20. – С. 96–102.
3. Оніщенко О. Інтегративність як методологічне підґрунтя дослідження художньої творчості / Олена

Онщенко // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності. Збірник наукових праць. – К. : Знання, 2000. – С.151–160.

4. Естетика в Україні: сьогодні і майбутнє: Матеріали круглого столу 25 вересня 2009 року // Філософська думка. – 2009. – № 6. – С. 21–38.

5. Ємельянова Т. Естетика та психологія: досвід міжнаукової взаємодії / Тетяна Ємельянова // Мультіверсум. Філософський альманах. – 2012. – № 6 (114). – С. 170 – 180.

6. Залужна А. Життєвий світ людини як смисловий універсам культури: морально-естетичні виміри / А. Залужна; автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня доктора філософ. наук. – К., 2012. – С. 32.

7. Сарнавська О. Синестезійні витoki естетичної чуттєвості / О. Сарнавська; Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. – К., 2011. – С. 16.

8. Левчук Л. Художня творчість як міжнаукова проблема: досвід поняттєво-категоріального забезпечення / Лариса Левчук // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія. Культурологія. Соціологія. – Маріуполь, 2012. – № 4. – С.7 – 11.

References

1. Veiz Dzh. Vremena postmoderna / Dzh Veiz; per. s angl. – M. : Fond «Liuteranskoe nasledie». World Wide Printing, 2002. – 240 s.

2. Brovko M. Kulturolohiiia v systemi humanitarnoho znannia / Mykola Brovko // Aktualni filosofski ta kulturolohichni problemy suchasnosti. Zbirnyk naukovykh prats. – K. : Vydavnychi tsestr KNL. – 2007. – Vyp. 20. – S. 96–102.

3. Onishchenko O. Intehratyvnyist yak metodolohichne pidgruntia doslidzhennia khudozhnoi tvorchosti / Olena Onishchenko // Aktualni filosofski ta kulturolohichni problemy suchasnosti. Zbirnyk naukovykh prats. – K. : Znannia, 2000. – S. 151–160.

4. Estetyka v Ukraini: sohodennia i maibutnie: Materialy kruhloho stolu 25 veresnia 2009 roku // Filososfska dumka. – 2009. – № 6. – S. 21–38.

5. Yemelianova T. Estetyka ta psykholohiiia: dosvid mizhnaukovoi vzaiemodii / Tetiana Yemelianova // Multyversum. Filososfskyi almanakh. – 2012. – № 6 (114). – S. 170–180.

6. Zaluzhna A. Zhyttievyi svit liudyny yak smyslovyi universam kultury: moralno-estetychni vymiry: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia doktora filosof. nauk. / A. Zaluzhna – K., 2012. – S. 32.

7. Sarnavska O. Synesteziini vytoky estetychnoi chuttievosti: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kandydata filososfskykh nauk /O. Sarnavska – K., 2011. – S. 16.

8. Levchuk L. Khudozhnia tvorchist yak mizhnaukova problema: dosvid poniattievo-katehorialnogo zabezpechennia / Larysa Levchuk // Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Filosofiiia. Kulturolohiiia. Sotsiolohiiia. – Mariupol, 2012. – № 4. – S. 7–11.

УДК 069.01:316

Карпов Віктор Васильович,
кандидат історичних наук, доцент кафедри
суспільних наук Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв

СОЦІОЛОГІЯ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

У статті характеризуються теоретико-методологічні підходи соціології музейної справи. Розглядається понятійний апарат наукової дисципліни. Дається визначення таких понять, як соціологія музейної справи, об'єкт соціологічного пізнання в музейній справі, об'єкт і предмет соціології музейної справи, соціологічна концепція музейної справи. Зазначається, що дослідження проблематики музеїв є ширшим та охоплює поняття музейної справи як суспільного явища і виявляє вплив інших суспільних процесів на галузь.

Ключові слова: соціологія, музейна справа, музеєзнавство.

Карпов Виктор Васильевич, кандидат исторических наук, доцент кафедры общественных наук Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Социология музейного дела. Теоретико-методологические подходы

Характеризуются теоретико-методологические подходы социологии музейного дела. Рассматривается понятийный аппарат научной дисциплины. Дается определение таких понятий, как социология музейного дела, объект социологического познания в музейном деле, объект и предмет социологии музейного дела, социологическая концепция музейного дела.